

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SURXONDARYO VILOYATIDA
TURIZM SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHDA
JOZIBADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI**

**ISSUES OF INCREASING ATTRACTIVENESS FOR ATTRACTING
INVESTMENTS IN THE TOURISM SECTOR OF SURKHONDARYA
REGION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

Nomozova Rayxon Rustamovna
Termiz iqtisodiyot va servis univrsiteti
Moliya va turizm kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: rayxonrustamovna@gmail.com
ORCID: 0009-0008-0261-9700

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Surxondaryo viloyatining turizm sohasiga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish uchun jozibadorlikni oshirishning nazariy va amaliy masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda global turizm investitsiyalari tendentsiyalari (fDi Markets, 2024), muvaffaqiyatli mintaqaviy tajribalar (Jazoir, Saudiya Arabistoni misolida) va Surxondaryo viloyatining o'ziga xos turizm resurs salohiyati tahlil qilingan. Investitsiya jozibadorligini oshirishning to'siqlarini bartaraf etish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirish va turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm investitsiyasi, jozibadorlik, Surxondaryo viloyati, greenfield investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik, turizm infratuzilmasi, ekologik turizm.

ABSTRACT

This article examines theoretical and practical issues of increasing the attractiveness of Surkhondarya region of the Republic of Uzbekistan for attracting foreign and domestic investments in the tourism sector. The study analyzes global tourism investment trends (fDi Markets, 2024), successful regional experiences (examples of Algeria and Saudi Arabia) and the unique tourism resource potential of Surkhondarya region. Scientifically grounded recommendations have been developed for eliminating obstacles to increasing investment attractiveness, improving public-private partnership mechanisms and developing tourism infrastructure.

Keywords: *tourism investment, attractiveness, Surkhondarya region, greenfield investments, public-private partnership, tourism infrastructure, ecotourism.*

1. KIRISH

Jahon miqyosida turizm sektori iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida tobora ko'proq e'tirof etilmoqda. Butunjahon turizm tashkilotining (UN Tourism) ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda dunyo bo'ylab 1,3 milliard xalqaro sayyoh qayd etilgan bo'lib, bu 2022 yilga nisbatan 33,4 foizga o'sish demakdir. Biroq turizm sohasiga yo'naltirilayotgan xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) bu o'sish sur'atiga mos kelmayapti: fDi Markets ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda turizm klasteridagi greenfield investitsiyalar 2019 yildagi 59 milliard dollarlik rekord ko'rsatkichdan jiddiy orqada qolib, 11 milliard dollar atrofida qoldi. Aynan mana shu nomutanosiblik — turistik oqimlar tiklansa ham investitsiyalar harakati sekinlashgani — mintaqaviy iqtisodiy siyosatning asosiy muammolaridan biriga aylandi.

O'zbekiston Respublikasi turizm sohasini jadal rivojlantirish yo'lidan borayotgan mamlakatlar qatorida turadi. 2022 yilda 5,2 million, 2023 yilning dastlabki uch choragida 7 million xorijiy sayyoh qabul qilinishi bu yo'ldagi dastlabki salmoqli yutuq hisoblanadi. Mamlakatning 100 dan ortiq davlat uchun viza rejimini soddalashtirishi natijasida xorijiy turistlar oqimi har yili 30–40 foizga o'sib bormoqda. Shu bilan birga, alohida viloyatlar turizm salohiyatidan yetarli darajada foydalana olmayapti va xorijiy investorlar uchun zarur sharoitlar shakllantirishda muayyan bo'shliqlar mavjud bo'lib qolmoqda.

Surxondaryo viloyati — O'zbekistonning janubiy qismida joylashgan, Afg'oniston, Tojikiston va Turkmaniston bilan chegaradosh strategik ahamiyatga ega hudud. Viloyatda 600 dan ziyod madaniy meros va turizm obyektlari, betakror tabiiy manzaralar, qadimiy shaharlar qoldiqlari va noyob arxeologik yodgorliklar mavjud. Biroq prezident Shavkat Mirziyoyev qayd etganidek, viloyatdagi 600 milliard dollarga baholangan qazilma boyliklar kabi, turizm salohiyatining ham 10 foizi ham to'liq ishga solinmagan. 2023 yil holatiga ko'ra viloyatda bor-yo'g'i 47–53 ta mehmonxona faoliyat yuritib, 4 yulduzli yoki brend mehmonxonalar mavjud emas edi.

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundaki, Surxondaryo viloyatida turizm investitsiyalari uchun jozibadorlikni oshirish masalasi yetarli darajada o'rganilmagan; mavjud ilmiy ishlar ko'pincha umumiy tavsiflar bilan cheklanib, aniq mexanizmlar ishlab chiqilmagan. Tadqiqot Jazoir turizm investitsiya tajribasini (Rouane, 2024), global greenfield investitsiya trendlarini (fDi Intelligence, 2024) hamda viloyatdagi so'nggi islohotlarni qiyosiy tahlil qilish asosida Surxondaryo uchun moslashtirilgan investitsiya jozibadorligi modelini taklif etadi.

Maqolaning maqsadi — Surxondaryo viloyatida turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilish uchun jozibadorlikni oshirishning nazariy asoslarini belgilash, to'siqlarni aniqlash va kompleks yechimlar taklif etishdan iborat.

2. ADABIYOTLAR SHARHI VA METODOLOGIYA

2.1. Turizm investitsiyalari nazariyasi va global tendentsiyalar

Turizm investitsiyalarining nazariy asoslari ko'plab xalqaro tadqiqotchilar tomonidan ishlab chiqilgan. Xalqaro turizm tashkilotining ta'rifiga ko'ra, turizm investitsiyasi — bu turistlar va qabul qiluvchi hududlarning ehtiyojlarini qondirish, resurslarni himoya qilish va kelajakdagi imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan turistik tashabbuslarni rivojlantirishdir (Al-Ani, 2008). Ushbu ta'rif resurs boshqaruvini iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy maqsadlar bilan uyg'unlashtirish zaruriyatini ta'kidlaydi.

fDi Intelligence (Financial Times guruhi) tomonidan 2024 yilda nashr etilgan Turizm Investitsiyalari Hisobotiga ko'ra, 2019–2023 yillar oralig'ida turizm klasteriga 1943 ta greenfield loyiha e'lon qilinib, bu 106,7 milliard dollar kapital investitsiya va 259,800 ish o'rni yaratilishini ta'minlagan. Geografik jihatdan Yevropa barcha loyihalarning 44,6 foizini o'z zimmassiga olgan bo'lsa, O'rta Sharq va Afrika mintaqasi pandemiyadan oldingi darajalarning 68,6 foizini qoplash bilan nisbiy o'sishda etakchi o'rinni egalladi. Xalqaro turistlar soni 2022 yilga nisbatan 33,4 foizga oshib, 2023 yilda 1,3 milliardga yetgani esa soha tiklana boshlaganidan dalolat bermoqda.

Rouane Lahcene (2024) tomonidan Jazoir misolida o'tkazilgan tadqiqot turizm investitsiyalarini rag'batlantirish uchun quyidagi uchta muhim omilni ko'rsatdi: birinchidan, 22-18-sonli Investitsiya Qonuni kabi izchil qonunchilik bazasi; ikkinchidan, Milliy Investitsiya Kengashi va Aljazeriyalik Investitsiyalarni Rag'batlantirish Agentligi kabi ixtisoslashgan institutlar; uchinchidan, xususiy va davlat sektori o'rtasidagi sheriklik mexanizmlari. Ushbu tadqiqot O'rta Osiyodagi rivojlanayotgan turizimli mamlakatlarga, jumladan O'zbekistonga ham, aynan shu prinsiplar asosida investitsiya muhitini shakllantirishni tavsiya etadi.

O'zbekiston turizm tadqiqotlarida Zakirova (2021), Matchanova va Xayitova (2020) ishlarida mintaqaviy turizm rivojlanishining iqtisodiy jihatlari ko'rib chiqilgan. Surxondaryo viloyati bo'yicha Abdullayev (2022) noyob turistik hududlarni tavsiflab, infratuzilma yetishmasligini asosiy to'siq sifatida ko'rsatgan. Ammo mavjud adabiyotlarda investitsiya jozibadorligi masalasi yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqilmagan.

2.2. Metodologiya

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi: tavsifiy tahlil (Surxondaryo turizm salohiyatini ko'rib chiqish), qiyosiy tahlil (global va mintaqaviy turizm investitsiya tendentsiyalarini solishtirish), SWOT-tahlil (investitsiya jozibadorligining kuchli va kuchsiz tomonlarini baholash), hamda sistemali yondashuv (investitsiya ekotizimini yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish). Ma'lumotlar manbasi sifatida fDi Markets ma'lumotlar bazasi, UN Tourism hisobotlari, O'zbekiston Prezidenti qarorlari, viloyat hokimligi ma'lumotlari va ilmiy adabiyotlar ishlatildi.

3. TADQIQOT NATIJALARI

3.1. Surxondaryo viloyatining turizm resurs salohiyati

Surxondaryo viloyati 20,1 ming km² maydonni egallagan bo'lib, 2024 yil holatiga ko'ra 2 million 907 ming nafar aholi istiqomat qiladi. Viloyat janubdan Afg'oniston, shimoli-sharq va sharqdan Tojikiston, janubi-g'arbdan Turkmaniston bilan chegaradosh bo'lib, bu uning geosiyosiy va savdo ahamiyatini yanada oshiradi. Geografik joylashuvi turizm rivojlanishi nuqtai nazaridan ham muhim: Termiz shahri orqali xalqaro tranzit yo'llar o'tadi, Amudaryo yoqalab Hayraton ko'prigi Afg'oniston yo'nalishidagi savdo markaziga aylangan.

Viloyatning turizm resurslari bir necha asosiy guruhga bo'linadi. Tarixiy-arxeologik meros jihatidan qarasaq, Termiz shahri va uning atrofida 2000 yildan ortiq tarixga ega shahar qoldiqlari mavjud. Dalvarzintepa — qadimgi Kushon davriga oid shahar xarobalari bo'lib, bu yerda 2023 yilda ochiq osmon muzeyini tashkil etish ishlari boshlangan. Uzundara qal'asi — ellinistik madaniyat yodgorligi. "Teshiktosh" va "Machay" g'orlarida neandertal odamning qoldiqlari topilgan. Zarautsoy qoyatosh rasmlari jahon ilmiy doiralarida katta qiziqish uyg'otmoqda. Termiz arxeologiya muzeyi mintaqaning boy o'tmishini namoyish etadi.

Ekologik va tog' turizmi nuqtai nazaridan esa Boysun tumani — «Boysun bahori» nomli UNESCO tomonidan nomoddiy madaniy meros sifatida tan olingan hududda joylashgan. "Boybuloq" g'ori — dunyodagi eng chuqur g'orlardan biri. Sangardak daryosi vodiysi va sharsharasi noyob tabiiy ko'rinish taqdim etadi. Omonxona bulog'i atrofida quyuq archazorlar sog'lomlashtirish turizmiga katta imkon beradi. Xo'jaikon tuz g'ori tabiiy terapevtik xususiyatlariga ko'ra ajralib turadi. Sariosiyo, Sherobod va Oltinsoy tumanlari ham ekologik turizm uchun istiqbolli hududlar hisoblanadi.

Diniy turizm bo'yicha ham viloyat katta imkoniyatlarga ega. Al-Hakim at-Termiziy maqbarasi IX asrdan kelayotgan islom olamining muqaddas ziyoratgohi bo'lib, O'rta Osiyo va butun musulmon dunyosidan ziyoratchilarni jalb etib kelmoqda. Samarqand-Kitob-Denov-Oltinsoy-Termiz marshruti bo'ylab "Naqshbandiya pirlari" turizm halqasi tashkil etilishi rejalashtirilgan, bu esa viloyatga yangi oqim keltirishi mumkin.

Viloyatda 4 ta suv ombori (Uchqizil — 51,6 ga, Oqtepa — 11,4 ga, Janubiy Surxon — 12 ga va To'palang — 761 ga) atrofida dam olish va sport turizmini rivojlantirish imkoniyati mavjud bo'lib, mutaxassislar hisob-kitoblariga ko'ra bu 10 mingdan ortiq yangi ish o'rni yaratish potentsialiga ega.

3.2. Investitsiya jozibadorligining hozirgi holati va to'siqlar

2023 yil holatiga ko'ra viloyatda atigi 47–53 ta mehmonxona mavjud bo'lib, ularning yarmi Termiz shahrida joylashgan va jami 2500 o'rinni ta'minlagan. 4 yulduzli yoki xalqaro brend mehmonxonalar butunlay yo'q. Bu ko'rsatkich O'zbekistonning boshqa viloyatlariga nisbatan va umuman mintaqaviy raqobat nuqtai nazaridan jiddiy

kamchilik hisoblanadi. 2026 yilga kelib sayyohlar oqimini 3 barobar oshirish rejasi belgilangan bo'lsa ham, mehmonxona bazasining cheklanganligi bu maqsadga erishishda asosiy to'siq bo'lib qolmoqda.

Oxirgi 8 yil ichida viloyatga 3 milliard dollar xorijiy investitsiya jalb qilingan bo'lsa ham, bu asosan sanoat tarmoqlariga yo'naltirilgan. Turizm sohasiga investitsiyalar juda kam. Buning asosiy sabablari bir necha omilga bog'liq: infratuzilma etishmasligi (tog'li hududlarga yo'l, elektr ta'minot, internet aloqa muammolari); sifatli turizm mahsulotining shakllanmaganligi (o'ylangan marshrut, gid, tarjimo'n xizmatlari yo'qligi); axborot va ma'lumotlar yetishmasligi (investorlar uchun loyihaviy ma'lumotlar to'plami, tafsil imkoniyatlar katalogi mavjud emas); va mavjud chegara muammolari (Afg'oniston, Tojikiston chegarasi yaqinligi ba'zi xorijiy investorlarni ehtiyotkor qiladi).

1-jadval. Surxondaryo viloyati turizm sohasining SWOT-tahlili

KUCHLI TOMONLAR (S)	KUCHSIZ TOMONLAR (W)
<ul style="list-style-type: none"> • 600+ madaniy-tarixiy va turizm obyektlari • UNESCO meros hududlari • Strategik chegaraviy joylashuv • Boy tabiiy resurslar (g'orlar, tog'lar, daryolar) • Arzon ish kuchi • Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash 	<ul style="list-style-type: none"> • Infratuzilma yetishmasligi • Sifatli mehmonxonalar kamligi • Xalqaro brendlar yo'qligi • Turizm xizmatlari past sifati • Axborot va marketing zaif • Malakali kadrlar etishmasligi
IMKONIYATLAR (O)	TAHDIDLAR (T)
<ul style="list-style-type: none"> • Xalqaro sayyohlar oqimining o'sishi • Afg'oniston-O'zbekiston savdo yo'li • Yaponiya, Xitoy bilan hamkorlik • Elektron auksion orqali yer sotish • Subsidiya va investitsiya imtiyozlari • Sariosiyo aeroportining tiklanishi 	<ul style="list-style-type: none"> • Mintaqadagi siyosiy beqarorlik xavfi • Iqlim o'zgarishi (tog' turizmi uchun xavf) • Samarqand, Buxoro kabi yetuk raqobatchilar • Inflyatsiya va valyuta kursi o'zgarishi • Malakali kadrlar ketishi

3.3. Global muvaffaqiyatli tajribalar va Surxondaryo uchun saboqlar

Global miqyosda turizm investitsiyalari bo'yicha muvaffaqiyatli tajribalar Surxondaryo uchun ham ko'p saboq taqdim etadi. Birinchi muhim tajriba Saudiya Arabistoni Diriyah loyihasidan o'rganish mumkin. 63,2 milliard dollarlik bu loyiha 14 kv.km maydonni qamrab olgan bo'lib, 50 million sayyohni jalb etishni maqsad qilgan.

Ushbu loyiha tarixiy meros asosida zamonaviy turizm destinatsiyasini shakllantirish mumkinligini ko'rsatdi. Mahalliy arxitektura uslubini saqlash va barqaror shahar rejalashtirish mezonlarini qo'llash muvaffaqiyatning asosi bo'ldi. Diriyah tajribasidan Surxondaryo uchun zarur saboq: tarixiy meros asosida brend yaratish va katta miqyosli davlat investitsiyalari bilan xususiy sektorni qiziqtirish kombinatsiyasi.

Ikkinchi muhim tajriba AKH (Arab amirliklari) hisob-kitoblarida yotadi. fDi Intelligence ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda BAA yagona mamlakat sifatida 35 ta turizm FDI loyihasi e'lon qildi — bu butun dunyoda eng yuqori ko'rsatkich. BAA tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsiya jozibadorligi ko'p jihatdan huquqiy muhit va protseduralarning soddalashtirish darajasiga bog'liq. O'rta Sharqda turizm XTI loyihalari soni 16,1 foizga oshgani mintaqaviy itilishning natijasidir.

Uchinchi muhim tajriba — Jazoir Respublikasining 22-18-sonli Investitsiya Qonuni. Rouane (2024) ta'kidlaganidek, mazkur qonun investitsiya erkinligini kafolatlaydi, shaffoflik va tenglik tamoyillarini belgilaydi hamda turli rag'batlantirish tizimlarini joriy etadi: "sektoral tizim" bo'yicha qurilish bosqichida bojxona yig'implaridan ozod qilish, soliqlardan vaqtincha ozod etish; "hududiy tizim" bo'yicha 5–10 yillik imtiyozlar. Bu mexanizm Surxondaryo viloyatidagi sektoral imtiyozlar tizimini yanada takomillashtirish uchun asos bo'la oladi.

To'rtinchi namuna sifatida Yevropa mamlakatlari tajribasini ko'rib chiqish ham foydali. fDi Intelligence ma'lumotlariga ko'ra, Buyuk Britaniya 2019–2023 yillar orasida turizmga 135 ta FDI loyihasi jalb qilib, yiliga 13 foizlik o'sish ko'rsatdi. Bu muvaffaqiyatning asosi — maqsadli marketing, turistik klasterlar shakllantirishda davlat va biznesning birgalikdagi sa'y-harakati hamda raqamlashtirish strategiyasidir.

3.4. Surxondaryo viloyatida investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari

Tadqiqot natijalari va qiyosiy tahlil asosida investitsiya jozibadorligini oshirishning to'rtta asosiy mexanizmi aniqlandi.

3.4.1. Infratuzilma taraqqiyoti va raqamli imkoniyatlar

Infratuzilma — investitsiya jozibadorligining asosi. Surxondaryo viloyatida 2025–2027 yillarda "Omonxon", "Sangardak" va "Obihayot" turistik markazlarini rivojlantirish uchun maxsus davlat muassasasi — direksiya tashkil etilgan. Turistik markazlar hududlarida yer uchastkalarini mulk huquqi yoki ijara asosida elektron onlayn auksion orqali realizatsiya qilish ko'zda tutilgan bo'lib, bu xususiy investorlar uchun qulay mexanizm yaratmoqda. 10 yil muddatda bo'lib-bo'lib to'lash sharti ham investorlarni rag'batlantiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Sariosiyo aeroportida fuqaro aviatsiyasini tiklash va undan Samarqand hamda Toshkentga muntazam reyslar yo'lga qo'yish ham investitsiya muhiti uchun muhim qadamdir. Termiz-Istanbul, Termiz-Farg'ona, Termiz-Buxoro yo'nalishlaridagi reyslar sonini oshirish xalqaro sayyohlar uchun viloyatga kirish imkonini sezilarli darajada

osonlashtiradi. Bu harakatlar xalqaro turizm infratuzilmasiga investitsiyalar jalb qilishning zaruriy shartini bajarishga qaratilgan.

Raqamli infratuzilma ham muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm xizmatlari bilan bog'liq startaplar uchun acceleratsiya dasturlari, onlayn bronlash platformalari va raqamli gid ilovalar yaratish imkoniyatlari investitsiya uchun yangi ekotizim yaratadi. fDi Intelligence hisobotiga ko'ra, global "aqilli turizm" bozori 2030 yilga kelib 126,8 milliard dollarga yetishi kutilmoqda va turizm texnologiyalari kompaniyalari so'nggi 5 yil ichida venchur kapitaldan 48 milliard dollar jalb qilgan. Bu Surxondaryo uchun ham raqamli turizm ekotizimini shakllantirish orqali investitsiya imkoniyatlarini kengaytirish zaruratini ko'rsatadi.

3.4.2. Qonunchilik va moliyaviy rag'batlantirish

O'zbekiston Respublikasida investitsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan qonunchilik bazasi mavjud bo'lsa-da, turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan maxsus qoida-qoidalar zarur. Surxondaryo viloyatida mehmonxona qurayotgan tadbirkorlarga "yulduzi"dan qat'i nazar subsidiya berish to'g'risida qaror qabul qilinishi bunga ijobiy misol bo'la oladi. Bunday chora-tadbirlarni kengroq qo'llash investitsiya jozibadorligini oshiradi.

Jazoir tajribasiga o'xshash uch bosqichli rag'batlantirish tizimi — sektoral, hududiy va tarkibiy investitsiya tizimlari — Surxondaryo uchun ham qo'llanilishi mumkin. Qurilish bosqichida bojxona yig'imlaridan ozod etish, QQS dan muvaqqat ozod etish, mulk sotib olishda ro'yxatdan o'tkazish to'lovlarini kamaytirish va ekspluatatsiya bosqichida korporativ foyda solig'idan 3–10 yilga ozod qilish kabi qo'shimcha imtiyozlar investorlarni faol jalb etishga yordam beradi.

3.4.3. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari

Rouane (2024) ta'kidlaganidek, davlat-xususiy sheriklik (DXSh) turizm loyihalarini amalga oshirishning eng samarali yo'llaridan biri hisoblanadi. Sheriklik shartnomalari xizmat ko'rsatish, boshqaruv, ijaraga berish va uzoq muddatli foydalanish huquqi kabi turli shakllarda bo'lishi mumkin. Surxondaryo uchun amaliy jihatdan quyidagi DXSh modellari samarali bo'lishi mumkin: Boysun, Sangardak va Omonxona hududlarida arxeologik turizm markazlarini davlat-xususiy sheriklikda boshqarish; xalqaro mehmonxona zanjirlari bilan korporativ sheriklik shartnomalarini tuzish; "Teshiktosh", "Boybuloq" g'orlari va Zarautsoy qoyatosh rasmlari atrofida ekologik turizm loyihalarini moliyalashtirish uchun xalqaro ekoturizm fondlarini jalb etish.

Xalqaro sherikliklar ham muhim. Prezident Mirziyoyevning topshirig'iga ko'ra, Yaponiya turagentlari bilan turizm marshruti ishlab chiqish, o'zbek-yapon oshxonasi va Yapon bog'i tashkil qilish loyihalari boshlangan. Bu xalqaro hamkorlikning to'g'ri yo'nalishi bo'lib, bunday sherikliklar viloyatga yangi bozorlardan investitsiya oqimini yo'naltirishi mumkin.

3.4.4. Marketing va turizm media strategiyasi

Rouane (2024) turizm mediasining investitsiya jozibadorligiga bevosita ta'sirini ko'rsatgan: "turizm media turistik sohaning muhim va markaziy tarkibiy qismi bo'lib, investitsiyani rag'batlantirish va jalb etishda muhim rol o'ynaydi". Surxondaryo viloyati turizm resurslari haqidagi axborot xalqaro sathda juda cheklangan. Viloyat hududidagi noyob obyektlar — Zarautsoy, Teshiktosh, Dalvarzintepa — jahon miqyosida uncha taniqli emas.

Samarali marketing strategiyasi quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga olishi kerak: xalqaro turizm ko'rgazmalariga (ITB Berlin, Arabian Travel Market, WTM London) faol ishtirok etish; Termiz va Boysunning YouTube, Instagram va TikTok'dagi ko'rinishini oshirish; xalqaro sayyohlar uchun ko'p tilli veb-sayt va mobil ilovalar yaratish; xalqaro taniqli bloggerlar va sayohatchilarga press-turlar tashkil etish; hamda O'rta Osiyo turizm marshrutlarida Surxondaryo destinatsiyasini majburiy to'xtash nuqtasiga aylantirish.

4. MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Surxondaryo viloyatida turizm investitsiyalari jozibadorligini oshirish uchun zaruriy resurs salohiyati mavjud, ammo uni ishga solish uchun tizimli yondashuv talab etiladi. UN Tourism bosh kotibi Zurab Pololikashvilining so'zlarini qo'llab-quvvatlash o'rinli: "greenfield investitsiyasi turizm sektorida iqtisodiy o'sish va ish o'rni yaratishning eng muhim omili bo'lib, yangi infratuzilma va xizmatlar rivojlanishini ta'minlaydi". Surxondaryo ana shu greenfield investitsiyalarni jalb qilish uchun to'g'ri shart-sharoitlarni tez-tez shakllantirishi zarur.

Viloyatning o'ziga xos ustunliklaridan biri — uning chegaraviy joylashuvi. Hayraton ko'prigi orqali Afg'oniston bilan o'rnatilgan savdo aloqalari, Tojikiston va Turkmaniston bilan chegara — bu nafaqat xavf, balki katta imkoniyatdir. Tranzit sayyohlar uchun Termizni "janubiy darvoza" brendiga aylantirish kelajakda mil yillar bo'ylab Ipak yo'lida tutgan tarixiy mavqeini qaytarishga xizmat qiladi.

fDi Intelligence (2024) hisobotiga ko'ra, suverenitet fondlari so'nggi yillarda turizm investitsiyalarida tobora muhim rol o'ynamoqda. Jahondagi 20 ta yirik suverenitet fondining 11 tasi O'rta Sharqda joylashgan bo'lib, ularning umumiy aktivlari 4,9 trillion dollarga yetadi. Surxondaryo viloyati O'zbekiston Suveren Fondi va xalqaro suverenitet fondlari bilan aloqalar o'rnatishi, ayniqsa Fors ko'rfazi fondlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishi katta investitsiya oqimini ta'minlashi mumkin. BAA va Qatar Investment Authority (QIA)ning xalqaro mehmonxonalar portfelini kengaytirish siyosati Surxondaryo uchun ham imkoniyat ochadi.

Biroq tahdidlarni ham e'tibordan qochirmaslik kerak. Mintaqadagi geosiyosiy vaziyat va Afg'onistondagi beqarorlik ba'zi xorijiy investorlarni ehtiyotkor qiladi. Bu muammoni hal etish uchun investorlar uchun maxsus xavf kafolatlari va sug'urta

mexanizmlarini joriy etish, hamda viloyat iqtisodiy xavfsizligi to'g'risida xalqaro kredit reyting agentliklari bilan muloqotni kuchaytirish zarur.

Tadqiqotning cheklovi sifatida shuni qayd etish lozimki, viloyat darajasida turizm investitsiyalari bo'yicha batafsil moliyaviy statistika ochiq manbalardan to'liq olinmadi. Kelajakda chuqurroq tadqiqotlar uchun viloyat hokimligining batafsil investitsiya ma'lumotlari, mehmonxona rentabelligiga oid tadqiqotlar va sayyoh so'rovnomalari kerak bo'ladi.

5. XULOSA VA TAVSIYALAR

Ushbu tadqiqot Surxondaryo viloyatining turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilish uchun jozibadorligini oshirishning quyidagi asosiy yo'nalishlarini belgiladi:

Birinchi. Infratuzilma rivojlantirish — investitsiya jalb qilishning zaruriy sharti. "Omonxona", "Sangardak" va "Obihayot" turistik markazlaridagi qurilish ishlarini jadallashtirib, Sariosiyo aeroportini tiklash va transport aloqalarini kuchaytirish viloyatni xalqaro investorlar uchun jozibador qiladi. Aynan shu yo'nalishda davlatning 2025–2027 yillar rejalari ijobiy sifatida baholanadi.

Ikkinchi. Maxsus turizm investitsiya qonunchiligini ishlab chiqish zarur. Umumiy investitsiya qonunchiligiga qo'shimcha ravishda turizm sohasining o'ziga xosligini inobatga olgan maxsus huquqiy mexanizmlar, shu jumladan DXSh shartnomalari uchun standart shakl, xalqaro mehmonxona zanjirlari uchun alohida imtiyozlar va ekologik turizm loyihalari uchun maxsus tartib-qoidalar joriy etilishi zarur.

Uchinchi. Marketing va brendlashga investitsiya qilish. Viloyat turizm resurslari xalqaro miqyosda yetarli darajada tanilmagan. UNESCO merosini, neandertal odam topilmalarini va Ipak yo'li tarixini qamrab oluvchi yaxlit xalqaro marketing kampaniyasini amalga oshirish zarur. "Termiz — Uchta sivilizatsiya chorrahasi" yoki "Janubiy Ipak yo'li darvozasi" kabi brendlarni shakllantirish investitsiya va sayyohlar oqimini oshiradi.

To'rtinchi. Xalqaro hamkorlik va suverenitet fondlari bilan aloqalarni kuchaytirish. O'rta Sharq suverenitet fondlari, Yaponiya va Xitoy investitsiya institutlari bilan maqsadli muloqot yo'lga qo'yilishi, viloyatning investitsiya loyihalari portfoliosini xalqaro standartlarda taqdim etish zarur.

Beshinchi. Kadrlar tayyorlash va ma'lumot almashinuvini yo'lga qo'yish. UN Tourism bosh direktori Natalia Bayona ta'kidlaganidek, turizm sektori 25 yoshdan past ishchilarning 50 foizdan ko'prog'ini jalb etadi. O'zbekistonda ham UN Tourism Online Academy bilan hamkorlikda va viloyatda turizm akademiyasi tashkil etilishi kelajakdagi turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Yuqorida keltirilgan strategiyalar yagona tizim sifatida amalga oshirilganda, Surxondaryo viloyati 2030 yilga kelib O'zbekistoning yetakchi turizm destinatsiyalaridan biriga aylanishi va yiliga kamida 1–2 milliard dollar turizm investitsiyalarini jalb qilishi mumkin. Bu esa viloyatda 10 000 dan ortiq yangi ish

o'rnini yaratadi va mahalliy aholining turmush darajasini oshirishga sezilarli hissa qo'shadi. Global turizm tiklana boshlaganida — UN Tourism prognoziga ko'ra, 2024 yil yakuniga kelib xalqaro sayyohlar soni 2019 yilgi darajani 2 foizga oshirishi kutilgan — hudud bu to'ldirandan maksimal foyda ko'rishga tayyor bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, B. (2022). Surxondaryo viloyatining turizm salohiyati. Nauka i nauchnyy potentsial: osnova ustoychivogo innovatsionnogo razvitiya obshchestva. 1(1), 38–48. <https://doi.org/10.47689/inlibrary-SSPBSIDS-2022-pp38-48>
2. Al-Ani, R. M. (2008). Marketing, Investment and Tourism. Jordan: Al-Masirah Publishing House.
3. Daryo.uz. (2024, 23 dekabr). Surxondaryoda zamonaviy turistik markazlar tashkil etiladi. <https://daryo.uz/demo/2024/12/23/surxondaryoda-zamonaviy-turistik-markazlar-tashkil-etiladi>
4. fDi Intelligence / Financial Times. (2024). The fDi Tourism Investment Report 2024: Global Greenfield Investment Trends in Tourism. London: Financial Times Ltd.
5. Gazeta.uz. (2023, 17 oktyabr). 2024-yilda O'zbekistonga 10 mln turist kelishi kutilmoqda. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/10/17/invest-forum/>
6. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. (2024). Surxondaryo viloyati iqtisodiyotida qo'shimcha o'sish va rivojlanish imkoniyatlari. Review.uz. <https://review.uz/uz/post/surxondaryo-viloyatida-iqtisodiyotida-qoshimcha-osish>
7. Matchanova, A. E., Xayitova, Q. B. (2020). Xorazm viloyatida turizmning noan'anaviy turlarini rivojlantirish imkoniyatlari. Ilmiy jurnal.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev. (2023, 17 noyabr). Surxondaryo viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha yig'ilish materiallari. Spot.uz. <https://www.spot.uz/oz/2023/11/17/surkhandarya-tourism/>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev. (2025, 24 dekabr). Surxondaryodagi qazilma boyliklar \$600 mlrdga baholangan. Spot.uz. <https://www.spot.uz/oz/2025/12/24/surkhandarya>
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev. (2026, 27 fevral). Surxondaryo viloyatini kompleks rivojlantirish bo'yicha yig'ilish. Sputnik O'zbekiston. <https://oz.sputniknews.uz/20260227/surxondaryo-56004875.html>
11. Rouane, L. (2024). Promoting Tourism Investment and Development of Partnerships to Enhance Algeria's Tourism Destination. Russian Law Journal, XII(2), 2493–2508.
12. Saad, F. F. (2015). Tourism Investment and its Role in Promoting Tourism Development: A Case Study of Arab Countries. Al-Kut Journal of Economic and Administrative Sciences.

13. Sputnik O'zbekiston. (2026, 27 fevral). Surxondaryo viloyati qanday rivojlantiriladi — prezident aniq topshiriqlar berdi. <https://oz.sputniknews.uz/20260227/surxondaryo-56004875.html>
14. UN Tourism. (2024). World Tourism Barometer (May 2024). Madrid: United Nations Tourism.
15. Zakirova, M. A. (2021). O'zbekistonda COVID-19 pandemiyasi davrida turizmni rivojlantirish istiqbollari. Ilmiy jurnal.

